

č. 93/1883 ř. z. o očišťování lesů od cizích enkláv a vyrovnávání hranic lesních provedený zemskými zákony pro Moravu č. 32/1884 z. z. a pro Slezsko č. 14/1888 z. z. a min. nařízení č. 109/1886 ř. z. (viz agrární operace).

Rudolf Smetáček.

Attaché

viz Diplomatičtí zástupci.

Autonomie.

A. jest obvyklý, od XVII. stol. vždy běžnější název pro zákonodárství nesuverenních svazů. Zákonodárstvím jest míněno tvoření abstraktních norem právních, zákon v materiálním slova smyslu. Nesuverenními svazy jsou myšleny svazy, které nejsou státy. Kde je pochybná hranice mezi státem a nesuverenním (podstátním) svazem, je také pochybné, zdali jde o zákon státní či o a. Tyto pochybnosti vyskytují se zejména ve spolkovém státě, kde je sporno, zdali jednotlivé státy, z nichž spolkový stát je složen, jsou suverenní. Jest to pochybné také při církvích, je-li poměr státu k církvi takový, že není jasno, zdali církevní právní řád jest odvozen z právního řádu státního, či je-li církev se státem koordinována jako stát specifického obsahu (viz stati o církvích a H o b z a: A. náboženských svazů v moderním státě).

Produkt a. jest abstraktní norma, objektivně právo (Anordnung mit Gesetzeskraft dle württemberského obecního zřízení), nikoliv norma konkrétní: správní akt nebo právní jednání. Pro a-ní normu ujal se hlavně v oblasti vlivu obecního práva (římského) název statutum, ius statutarium (Satzung). V oblasti práva anglosaského jest naopak výraz s t a t u t e běžným názvem pro zákon státní, kdežto pro normy a-ní užívá se výrazu bylaw, který právní historikové odvozují ze slova byrh-law (byrh — borough, přibližně město).

Ježto a-ní svaz není státem, nýbrž je ve státě, může a-ní statut od té chvíle, kdy tvoření právního řádu bylo zestátněno čili stalo se státním monopolem, býti právní normou uvnitř právního řádu státního jen tehdy, jestliže spočívá na právním řádu státním. O středověkém Německu nelze říci, že a-ní statut je odvozen z právního řádu říše, poněvadž římská říše německého národa nebyla s dnešního hlediska státem hotovým. Středověká statuta německá ne-

byla odvozena ani z právního řádu teritorií, neboť právní normy vydávané zeměpánem jsou s a-ním statutem v jedné řadě a mají i stejný název. Potestas leges ferendi příslušela teoreticky v říši jen císaři, kdežto zeměpáni, stejně jako a-ní svazky, měli toliko ius statuta condendi. V Anglii, kde historický vývoj ke státu v dnešním smyslu odehrál se rychleji, bylo již před Eduardem I., tedy asi od polovice XIII. stol., uznáváno, že moc vydávati právní normy může býti založena jen propůjčením (charter) královým anebo aspoň nepamětným obyčejem (Pollock & Maitland). V německých teritoriích byla zákonodárná moc zeměpanská upevněna teprve westfálským mírem.

A-ní statut z právního řádu státního neodvozený přeměňoval se povlovně ve statut odvozený z moci zeměpána. Vnější výrazem této změny je potvrzování statutu zeměpánem. Verböczyho Tripartitum opus iuris consuetudinarii ze XVI. stol., podávající uherské právo obyčejové, vystihuje v II. dílu, titulu 2, § 7, podstatu a. takto: „Civitates quoque liberae; nec non mercatores, ac institores, sartores et alii opifices in ipsorum collegio, et inter sese, statuta condere possunt consensu principis accedente: dummodo huius modi statuta iusta et honesta fiant aliisque et aliorum libertatibus ac iuribus damnum et praepjudicium non inferant.“ Ve státě moderním je zestátnění právního řádu uvnitř státu tak podstatným znakem státu, že a. na právním řádu státním nezávislá není myslitelná.

Norma a-ní, spočívající na právním řádu státním, stojí po této stránce v jedné řadě s jinými odvozenými abstraktními normami právními, zejména s nařízením, které vydávají orgány státní na základě zákonného zmocnění, i když jsou snad praeter legem specialem. Obojímu druhu norem je společné, že jsou to normy sekundární. Rozdíl je v tom, že původcem nařízení je bezprostřední orgán státní moci výkonné, kdežto původcem normy a-ní je orgán podstátního svazu od státu odlišného. Podle panující nauky liší se a-ní norma od nařízení velmi podstatně i tím, že jest výronem práva a-ního svazu na činnost normotvornou, byť právo toto vyplývalo z právního řádu státního, kdežto nařízení zakládá se na orgánní funkci orgánu státního od suverenního zákonodárce odlišného.

Ze sekundární povahy a-ní normy plyne, že soudci náleží zkoumati, zdali norma tato jest kryta státním zákonem, z něhož jest

odvozena, právě tak jako mu přísluší zkoumati zákonnost nařízení. Fakticky bývá rozdíl v tom, že právní řád státní, deleguje-li a-nímu svazu tvoření norem, činí tak formulí obsahově širší, než jakou deleguje orgánu státnímu tvoření norem nařízením. Vyhledává-li státní řád právní k platnosti a-ní normy, aby byla orgánem státním potvrzena, nechrání toto potvrzení a-ní normu před soudcovským zkoumáním.

Proces tvoření a-ní normy je upraven v organizačním řádu (v ústavě) svazu, který ovšem také může býti normou a-ní. V tomto případě někdy zákon určuje většinu k usnesení normy potřebnou (na př. §§ 61 čes., 60 mor. vod. zák.).

Sporno je, zdali účinnost statutárních norem je podmíněna veřejným vyhlášením, i když zákon vyhlášení nenařizuje. Německý říšský soud a pruský vrchní správní soud odpovídá na otázku záporně, což vyvolalo odpor (Jebens, Anschütz v Preuß. Verwaltungsblatt, roč. XXI. a XXII.). U nás, pokud možno dohlédnouti, nebyla otázka tato dosud ex professo řešena.

Za německého středověku byla hlavními nositeli a. města, cechy, university. Platila však zásada, že potestas statuendi přísluší beze zvláštního propůjčení každé *universitas* uvnitř její sféry a že není vázána vyšším potvrzením. Moderní stát učinil ovšem konec této „pravé autonomii“ (Gierke). Rovněž rodinám vysoké šlechty, a to nejen rodům panujícím, příslušelo od XIV. stol. právo tak zvaného domácího zákonodárství („Privatfürstenrecht“), jehož obsahem byly hlavně normy práva rodného a majetkového, kdežto a. měst, cechů atd. vztahovala se hlavně na obory, jež počítáme k právu veřejnému. Obsahovala i právo svazu dávat si ústavu.

V moderním státě nastal v tak zvaných územních svazech (zejména obcích, krajích, provinciích a p.) jakož i ve veřejných společenstvech nový rozvoj a., spočívající ovšem veskrze na delegaci státní. Uherský municipální zák. čl. XXI/86 a obecní zák. čl. XXII/86 zcela v duchu práva země přiznávají municipiím právo vydávati statuty v mezích jejich samostatné působnosti, § 11 l. c., o b c í m právo vydávati statuty, jež neodporují zákonům, vládním nařízením a statutům municipálním (§§ 21, 27, 28). Statuta municipální potřebují souhlasu ministra, statuta městská souhlasu municipia. Obsahově jsou ovšem tato statuta proti středověkým statutům značně omezena, zejména nevztahují se na ústavu

těchto svazů, která jest dána zákonem. Podle zák. čl. XL/79 mohou municipia, královská svobodná města a města s regulovaným magistrátem vydávati policejní zákony trestní. Publikace je (§ 8) výslovně podmínkou závaznosti.

A. obce rakouské a tedy i a. obcí historických zemí našeho státu jest velmi omezena. Podle § 35 českého a § 34 moravského a slezského obecního zřízení mohou obce v mezích zákonů vydávati — s trestní sankcí — nařízení policie místní se týkající, jež mají platnost v obci. K obecním statutům sluší počítati i různé dávkové řády podle finanční novely obecní zák. č. 329/21 (§§ 28, 35, 38, 43). I jednací řády (na př. českých okresních zastupitelstev zák. 27/64) mohou obsahovati normy (Budw. A 2887 a j.).

Zdali služební řády (pragmatiky) pro zaměstnance obcí, okresů, žup, země mají povahu statutárních norem, či konkrétních správních aktů, není zcela jisto, ač důsledek je prakticky velmi důležitý (změnitelnost služebního řádu?). Pro kladnou odpověď avšak s významnou výhradou Boh. A 3206, 4521. Statuta t. zv. statutárních obcí jsou statuty jen podle jména, ve skutečnosti jsou to zákony místní dané pro určité obce.

Zákon župní č. 126/20 deleguje župám v § 56 působnost normotvornou, obsahově přesně vymezenou. Statuty župní vyžadují schválení ministru, vyhláška je podmínkou závaznosti (§ 57). Župní a okresní řády dávkové (§§ 38, 39, 80) podobají se obecním. Na Slovensku podobně jako v některých zemích říše německé je ve statutech místních obsaženo právo stavební (v něm. Ortsbaustatute).

A-ním svazem jest podle § 3 čl. úst. list. Podkarpatská Rus, jejíž sněm „jest příslušný usnášeti se o zákonech ve věcech jazykových, vyučovacích, náboženských, místní správy, jakož i v jiných věcech, které by naň přenesly zákony Čsl. republiky“ (§ 3). Zákony tyto potřebují souhlasu presidenta republiky, a jest tedy součinnost jeho při zákonodárné činnosti intenzivnější než dle §§ 47 a 48 při zákonodárství státním. Poněvadž prezident účastní se na zákonodárné činnosti pro Podkarpatskou Rus patrně jako orgán státu a nikoliv jako orgán a-ního svazku, může býti spor o to, zdali jde o skutečnou a-i, právě jako bylo to sporno při zemských zákonech z doby rakouské, kde rozcházela se mínění o tom, zdali císař sankcionuje zákony zemské jako orgán země či jako orgán státu.

Další příklady a. lze nalézt v normách, jež vydávají dnešní nástupci starých cechů, živnostenská společenstva. I tato a. spočívá veskrze na zákonném zmocnění v živnostenských rádech uděleném. Náleží sem zejména supletorní ustanovení o poměru učňovském, jakož i předpisy směřující k odstranění překážek reální soutěže (§ 114, lit. b a i rak. živn. ř., Budw. č. 4760). Obchodnické a živnostenské komory podle rak. zákona č. 85/68 a. nemají, leč že by bylo možno v jednacích rádech (§ 19) nalézt a-ní normy (§ 19). Že jednacím řádům komor advokátních, lékařských (zák. 6/92), inženýrských (zák. 185/20, Boh. A 3608), zvěrolékařských (zák. 133/20), v nějakých mezích obsahují a-ní normy, nelze pochybovati. Zákony o sociálním pojištění č. 1/88 (§ 13), č. 1/07 (§ 42), č. 221/24 (§§ 56, 58, 63, 66, 71, 104, 105) delegují v širších neb užších mezích i ústavu sociálního pojištění moc normotvornou. Statuty těchto ústavů podobně jako statuty vodních družstev dle vodních zákonů českého (§§ 57, 61, 66, 67), moravského a slezského (§§ 56, 60, 65, 66) zahrnují v sobě i normy organizační čili ústavní. Závodní organizace našeho práva (zák. 144/20, 330/20), až na revírní rady, statuty si nedávají. Stojí za povšimnutí, že svazy územní samosprávy (jako obce, okresy, župy) jakož i některé svazy zájmové samosprávy (obch. a živn. komory) přijímají svou ústavu ze zákona, kdežto některé svazy jiných kategorií (jako společenstva), podobně jako spolky přijímají ze zákona jen některá ustanovení normativní, takže musí se postarati o statut, dříve než mohou vstoupiti v život. Zda-li statuty spolkové mají se pokládati za normy či, jak někteří míní (na př. O. Mayer), za právní jednání nebo správní akt, je sporné. O statutech spolkových Hye č. 85, 296, 767, Budw. č. 7574, 7747, Boh. A 2586, 3087, 4961. Zajímavý případ smíšeného obsahu statutu (norma a právní jednání) lze nalézt v případě Budw. A 4557.

Statut Národní banky (akciové společnosti) je zákon (č. 347/20 a č. 102/25).

Pochybná může býti povaha řádů komunálních ústavů veřejných (Anstaltsordnungen) a poplatkových pravidel dle § 28 ob. fin. nov. (Boh. A 4037 a 5277).

A. nelze zaměňovati se s a m o s p r á v o u, leč že by se tohoto výrazu užívalo nepřesně. Název samospráva neukazuje na činnost normotvornou, nýbrž na funkce správní. Samospráva ovšem s a-i obyčejně

souvisí. Za Rakouska bylo ovšem zvykem mluvit o a-i obecní, okresní a zemské, ačkoliv aspoň u obou prvních svazů skutečná a. má význam podřadný.

T. zv. a-ní funkce zákonodárných sborů (Pražák a j.) nelze již proto počítati k a-i v obvyklém smyslu slova, poněvadž zákonodárné sbory nejsou orgány podstátního svazu.

Od a. liší se o b s e r v a n c e, kterou lze označiti jako obyčejové právo, jež vyvinulo se v podstátních svazech. (Příklad: obyčejové právo obecního statku, nyní zrušeného zák. č. 421/19.) Poměr observance k obyčejovému právu státnímu je asi též jako poměr a-ního statutu ke státnímu zákonu.

Vedle a. uvádí se (zejména v praxi vrchního správního soudu pruského) u j e d n á n í (Vereinbarung) jako zdroj práva svazů neorganizovaných čili nedokonalých (zejména svazů konkurenčních). Nemajíce organizace, nemohou arci tvořiti normy podle zásady majority, nýbrž je třeba souhlasu všech svazových členů. Jde-li vskutku o abstraktní normy, je jiná otázka (viz svrchu cit. článek Anschützův).

T. zv. a. soukromá, již míněna jest disposiční svoboda jednotlivců (na př. svoboda smluvní), není zdroj abstraktních norem a je tedy vně ustáleného pojmu a.

Literatura.

Téměř všechna díla o právu státním (ústavním), zejm. G. Jellinek: Recht des modernen Staates. Kelsen: Allgemeine Staatslehre. Mimo to Gierke: Deutsches Privatrecht I. Rosin: Öffentliche Genossenschaft. O. Mayer: Deutsches Verwaltungsrecht. Hatschek: Die Selbstverwaltung in juristischer und politischer Bedeutung, též W. Jellinek: Gesetz, Gesetzesanwendung atd. a mn. j.

Emil Hácha.

Autorské právo.

Úvod. — Kap. I. Povaha a obsahový ráz a-ho p-a. — Kap. II. Předmět a-ho p-a. — Kap. III. Subjekt a-ho p-a. — Kap. IV. Obsah a-ho p-a. — Kap. V. Trvání a-ho p-a. — Kap. VI. Ochrana a-ho p-a. — Kap. VII. Ustanovení přechodná. — Kap. VIII. Mezinárodní ochrana autorská.

Úvod. Autorské čili původské právo v objektivním smyslu jest souhrn právních norem poskytujících ochranu tvůrcům děl duševních čili autorům jako takovým. Obecně omezuje se pojem ten na obor tvorby literární a umělecké, k níž se přidružuje zpravidla též tvorba fotografická; někdy se jím zahrnuje i duševně-tvůrčí činnost vý-